

PRÁVNÍ FÓRUM 7 2005

2. ročník
29. 7. 2005

Evropský justiční prostor ve věcech civilních

Část VI.

Uznání a výkon rozhodnutí podle nařízení Rady (ES) č. 44/2001

ZDENĚK KAPITÁN

Tato část seriálu je věnována problematice uznání a výkonu rozhodnutí, jak je zakotvuje nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Nařízení“), zejména ve svých ustanoveních čl. 32 až 58.

Zaměření tohoto článku nedovoluje postihnout všechny okolnosti problematiky ani podat byt jen obecný výklad, jenž by reflektoval vývojové okolnosti úpravy volného pohybu soudních rozhodnutí v rámci evropského justičního prostoru ve věcech civilních, natož veškeré nuance obsahu stávající právní úpravy. Cílem příspěvku je vyložit podstatu materie a poskytnout alespoň obecný návod, s jehož pomocí se lze pustit do tajů v něm popisované právní úpravy.

Výchozí koncepce a legislativní prostředí problematiky uznání a výkonu cizích rozhodnutí

Vstup České republiky do Evropské unie přinesl právně-faktickou změnu v přístupu k uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, a to změnu naprosto principiální. Dosavadní právní úprava této problematiky, jak byla provedena v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve

znění pozdějších předpisů,¹⁾ zakotvovala – s jistým zjednodušením – model, podle nějž:

1. Rozhodnutí ve věcech majetkových nebyla uznávána v žádném specifickém řízení a k uznání docházelo tím, že k němu český soud v řízení o nařízení výkonu rozhodnutí přihlédl, jakoby šlo o rozhodnutí tuzemské (§ 65 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním); takové rozhodnutí muselo být odůvodněno, a eventuelní rozpor s důvody pro neuznání cizího rozhodnutí tak mohl být namítán v řízení o odvolání do výroku o nařízení výkonu rozhodnutí.
2. Rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech určení rodičovství, pokud alespoň jedním z účastníků byl občan České republiky, byla uznávána ve zvláštním řízení, jež bylo konáno před Nejvyšším soudem, který rozhodoval o uznání rozsudkem, aniž musel nařizovat ve věci jednáni.

Koncepce úpravy uznání a výkonu v rámci evropského justičního prostoru, jak byla historicky provedena již od podpisu Bruselské úmluvy,²⁾ je však od-

¹⁾ Z důvodu větší přehlednosti tento příspěvek nezohledňuje úpravu v mezinárodních smlouvách.

²⁾ Podrobnosti k povaze úmluvy viz ve druhém dílu tohoto seriálu in Rozehnalová, N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech civilních a obchodních.

JUDr.
Zdeněk Kapitán, Ph.D.,
katedra mezinárodního
a evropského práva
Právnické fakulty
Masarykovy univerzity
v Brně

lišná. Vychází totiž z toho, že jsou od sebe poměrně jasně odděleny tři fáze „realizace“ soudního rozhodnutí na území cizího státu:

- a) **uznání rozhodnutí**,
- b) **vykonatelnost rozhodnutí** (resp. prohlášení vykonatelnosti, tzv. *exequatur*) a
- c) **výkon rozhodnutí**.

Přičemž všechny tyto tři fáze, ač spolu úzce souvisejí, si zachovávají do jisté míry svou autonomii, která způsobuje, že ne vždy je jedna existenční podmínkou druhé (k prohlášení vykonatelnosti může dojít, aniž jsou posuzovány podmínky uznání, k výkonu rozhodnutí nemusí dojít, ačkoliv došlo k prohlášení vykonatelnosti).

S ohledem na vymezení rozsahu věcné působnosti Nařízení (obchodní a občanské věci, tedy věci především majetkové) je zřejmé, že je na místě srovnání s vnitrostátní úpravou procedury, jak byla výše popsána sub 1. Z tohoto srovnání plyne, že úprava v rámci evropského justičního prostoru je komplikovanější. V souvislosti s uznáním a výkonem cizího rozhodnutí tak lze namísto dosavadního jednoho řízení vést až tři samostatná řízení (podrobněji viz dále). Kodifikace mezinárodního práva procesního v české (československé) úpravě byla i přes mnohé ideové momenty na svou dobu velmi progresivní³⁾ a tuto progresivnost si do značné míry zachovává i dnes, a nutnost převzetí „evropského“ modelu se tak jeví krokem nazpět.⁴⁾ Tato okolnost je však vykoupena jinými výhodami, které s sebou například přináší zúžení výčtu důvodů, pro které lze odepřít uznání cizího rozhodnutí. Tak uvnitř evropského justičního prostoru odpadla podmínka uznání spočívající v zachování vzájemnosti [§ 64 písm. e) zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním], v důsledku jejíž existence byla podstatnou měrou vyloučena možnost uznání cizích rozhodnutí, jež pocházela ze států, s nimiž Česká republika neměla žádnou smluvní úpravu (ať už ve smlouvách bilaterálních, či multilaterálních) a naopak.

Model uznání a výkonu cizích rozhodnutí, do nějž je zakomponováno také řízení o *exequatur*, však není v oblasti unifikace mezinárodního práva procesního nikterak nový. Z činnosti Haagské konference mezinárodního práva soukromého vznikla například Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, která byla přijata 19. října 1996 a kterou Česká republika podepsala 4. března 1999. Tato úmluva (publikována

Charakteristika, vztah k jiným normám, rozsah, působnost. Právní fórum č. 3, 2005, str. 81 a násl.

³⁾ Podrobněji viz např. Kučera, Z. – Pauknerová, M.: Nad mezinárodním právem soukromým a procesním. Právní rozhledy č. 10, 2000, str. 458 a násl.

⁴⁾ Viz k tomu např. Bělohávek, A. J.: Zavedení tzv. *exequatur* do českého právního řádu. Právní zpravodaj č. 5, 2004.

v č. 141/2001 Sb. m. s.) rovněž upravuje institut prohlášení vykonatelnosti. Proto tedy nejen přístup České republiky k Evropské unii, ale i závazek vyplývající z uvedené mezinárodní smlouvy byl motivem, pro který byl v České republice připravován vládní návrh novely zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním. Tento návrh byl vládou Poslanecké sněmovně předložen 12. listopadu 2003, která jej schválila 8. dubna 2004, a po schválení Senátem a po podpisu prezidenta byla novela publikována 15. června 2004 jako zákon č. 361/2004 Sb. Podle části názorů bylo této novely třeba k adaptaci vnitrostátní úpravy pravidlům obsaženým v Nařízení právě s ohledem na fakt, že české právo úpravu *exequatur* nezná.⁵⁾ Lze mít za to, že je otázkou další odborné diskuse, zda tato adaptační novela byla z hlediska legislativně-technického vůbec potřebná, či zda naopak některé okolnosti neopomenula.

Bez nutnosti rozvádět doposud zmíněné okolnosti lze konstatovat, že poté, co se Česká republika v důsledku svého vstupu do Evropské unie stala součástí evropského justičního prostoru, existují v zásadě dva režimy uznání cizích soudních rozhodnutí, které lze pracovně nazvat:

- a) režim soudních rozhodnutí vydaných mimo členské státy EU,
- b) režim soudních rozhodnutí vydaných ve členských státech EU.⁶⁾

Pokud jde o prve zmíněný režim, je regulován komplexně právní úpravou, jak je provedena (původními) ustanoveními § 63 až 68 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním, tam, kde ve vztahu k příslušnému státu existuje bezesmluvní reciprocita. Tam, kde existuje ve vztahu k příslušnému státu úprava ve dvou- či mnohostranných úmlouvách, použije se na základě principu aplikační přednosti (čl. 10 Ústavy České republiky) úprava v nich obsažená.

Předmětem následujícího rozboru bude režim uvedený sub b). Ten je spravován Nařízením a v návaznosti na ně i nově včleněnými ustanoveními § 68a až 68c zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním.⁷⁾ Tento příspěvek se v následujícím zaměří na vymezení věcné působnosti Nařízení pro uznání a výkon a na popis jednotlivých „fází“ uznání a výkonu.

⁵⁾ Některé podrobnosti viz např. Pauknerová, M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky. Právní rozhledy č. 9, 2004, str. 337 a 338; viz k tomu i dílo citované v poznámce sub *detto*.

⁶⁾ Po ratifikaci Luganské úmluvy Českou republikou (k níž by mělo dojít do konce roku 2005) by byl obsahově stejný režim uplatňován také ve vztahu k Islandu, Norsku a Švýcarsku coby zemím ESVO.

⁷⁾ Po ratifikaci Bruselské úmluvy Českou republikou by ve vztahu k Dánsku funkci Nařízení plnila tato úmluva; k povaze úmluvy a vztahu pravidel různé povahy viz podrobněji stať prof. Rozehnalové, citovanou v poznámce 2.

Okruh použití Nařízení

Teritoriální použití

Ve srovnání s vymezením kritérií působnosti Nařízení v oblasti určování mezinárodní pravomoci (příslušnosti), jak byla popisována v předchozích částech tohoto seriálu, je vymezení působnosti nařízení pro oblast uznání a výkonu velmi jednoduché. V této souvislosti lze hovořit pouze o „ryzí intrakomunitaritě“, neboť Nařízení aplikuje pouze orgán členského státu Evropské unie a postupuje podle něj pouze ve vztahu k titulům, jež byly vydány na území jiného členského státu Evropské unie (čl. 32 Nařízení).

Věcné použití

Pokud jde o vymezení okruhu titulů, na něž Nařízení dopadá, jedná se o:

- **rozhodnutí** – rozhodnutí je legislativní zkratkou pro všechny typy soudních rozhodnutí bez ohledu na označení podle národního práva; podmínkou zde je, aby se jednalo o individuální právní akt, jímž je uložena povinnost v mezích věcné působnosti Nařízení dle čl. 1;
- **veřejnou listinu**, která se týká právních vztahů v mezích věcné působnosti Nařízení dle čl. 1 a je vydána a vykonatelná v některém z členských států Evropské unie – v podmínkách českého práva notářský zápis se svolením k vykonatelnosti dle § 71a a násl. notářského řádu či exekutorský zápis ve smyslu § 78 exekučního řádu, podle některých právních řádů se například může jednat o dohodu o placení výživného uzavřenou před správním úřadem, nebo o takovou dohodu správním úřadem ověřenou – nezáleží tedy na kvalifikaci listiny či přípustnosti její vykonatelnosti podle práva místa, kde je o výkon žádáno, nýbrž podle práva místa vydání (*lex loci edici*); v této souvislosti je však nutno zmínit rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci *Unibank A/S v. Flemming G. Christensen*, při jejímž rozhodování dvůr učinil závěr, že uznání dluhu, které je vykonatelné v členském státě, kde byl vydán, a jehož pravost nebyla ověřena žádným veřejným úřadem, není veřejnou listinou a nemůže být vykonán v jiném členském státě;⁸⁾
- **vykonatelný soudní smír** – týkající se opět věci v rozsahu věcné působnosti Nařízení dle čl. 1 – schválený během řízení soudem některého členského státu.

Zvláštnost u veřejných listin a soudních smírů vyplývá z toho, že o nich nelze vést samostatné řízení o uznání jako u soudních rozhodnutí (viz dále). Z první věty čl. 57 odst. 1 Nařízení *a contrario* vyplývá, že veřejné listiny jsou předmětem řízení o vykonatelnosti (podle oddílu 2 třetí kapitoly Nařízení) a na ří-

zení o uznání (podle oddílu I třetí kapitoly Nařízení) už tato norma neodkazuje. Naplnění podmínek uznání tak u těchto titulů lze namítat až v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti.

Proces uznání cizího rozhodnutí

A. Podmínky posuzování uznání

Úprava v Nařízení vychází ze základní premisy, že **uvnitř evropského justičního prostoru je uznání cizího rozhodnutí automatické** (čl. 33 odst. 1 Nařízení). Je nasnadě tedy otázka, proč Nařízení úpravu řízení o uznání obsahuje.

Soud uznávajícího státu nemá povinnost *ex officio* zkoumat splnění podmínek pro uznání cizího rozhodnutí. Zkoumání „uznatelnosti“ je incidenční, soud k němu přistupuje tedy pouze na základě námítky osoby, která prokáže na tomto zkoumání právní zájem.

Z hlediska formálně časového v úvahu připadá možnost posouzení podmínek uznání:

- a) ve zvláštním (samostatném) řízení o uznání (čl. 33 odst. 2 Nařízení),
- b) v rámci řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti (čl. 33 odst. 2 Nařízení),
- c) jako předběžná otázka v rámci jiného řízení (čl. 33 odst. 3 Nařízení).

Ad a)

Samostatné řízení je prováděno na návrh a český soud o něm rozhoduje rozsudkem, aniž musí nařizovat ve věci ústní jednání (k tomu viz § 68b zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním). Příslušný v tomto případě bude okresní soud v místě povinného; Nařízení ani zákon sice tuto otázku výslovně neřeší, nicméně podle obsahu přílohy II a III k Nařízení (ve znění bodu 18 části A Přílohy II k Aktu o přistoupení) je povolán k řízení o nařízení výkonu rozhodnutí (či exekuce podle exekučního řádu) i k podání návrhu na opravný prostředek proti rozhodnutí o návrhu na prohlášení vykonatelnosti okresní soud.⁹⁾

Ad b)

Pokud není vedeno samostatné řízení o uznání, nelze vznést námitku existence důvodů neuznání rozhodnutí v řízení o prohlášení vykonatelnosti. Ta je možná až v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti; povinný totiž není v řízení o *exequatur* oprávněn činit jakákoliv podání (čl. 41 druhá věta Nařízení), což je dáno povahou tohoto řízení (viz dále).

⁸⁾ Případ *Unibank A/S v. Flemming G. Christensen* ve věci C-260/97.

⁹⁾ Viz k tomu i Schlosser, P. F.: *EU-Zivilprozessrecht. Kommentar. EuGVVO, EuEheVO, EuBVO, EuZVO*. 2. vydání. München: C. H. Beck, 2003. Str. 219 a 220.

Příslušnost soudu je shodná jako předchozí v případě.

V případě, že je námitka v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí o vykonatelnosti podána, nebude soud z povahy věci rozhodovat o uznání/neuznání samostatným výrokem, nýbrž fakt uznání/neuznání bude existenčně podmiňovat způsob, jakým rozhodne věcně o návrhu o opravném prostředku. Argumentem pro podporu tohoto závěru je, že Nařízení stanoví: „...strana uplatní uznání jako hlavní věc...“, což svědčí o tom, že samostatným výrokem (v rozsudku) soud uznání vyřídí tehdy, bude-li se jednat pouze o samostatný návrh (předmět řízení).

Ad c)

Rozhodnutí věci může být závislé na tom, zda dojde k uznání či neuznání rozhodnutí v jiné věci. Posouzení podmínek uznání tak bude představovat pre-judiciální otázku v jiném civilním řízení (například rozhodnutí o žalobě na určení vlastnického práva k movité věci vydané ve Francii bude podmínkou pro posouzení aktivní věcné legitimace pro podání žaloby na vydání bezdůvodného obohacení v České republice).

Pokud jde o formu výroku, jímž se soud vypořádá, platí totiž, co bylo řečeno shora sub b).

Otázkou příslušnosti soudu v tomto případě nemá smysl se zabývat, neboť jako pre-judiciální otázku může tuto okolnost řešit kterýkoliv soud členského státu EU.

B. Důvody odepření uznání

Společně všem níže odpíracím důvodům podle Nařízení je, že soud je povinen – v případě, že jsou tyto důvody 1) namítnuty a 2) objektivně dány – odepřít uznání cizího rozhodnutí (formou samostatného výroku, nebo vydáním takového „navazujícího“ rozhodnutí, které je projevem nesplnění podmínek pro uznání).¹⁰⁾

Nařízení pracuje s následujícím katalogem důvodů, které zakládají nemožnost uzнат cizí rozhodnutí:

1. Rozpor s veřejným pořádkem (čl. 34 odst. 1)

Nařízení jako důvod odepření odkazuje na rozpor s veřejným pořádkem státu, na jehož území má být rozhodnutí uznáno.¹¹⁾ Ve srovnání s tuzemskou právní úpravou, jak je provedena v čl. 36 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním, však nařízení volí obrat, že uznání musí být „zjevně“ v rozporu s veřejným pořádkem. Veřejný pořádek sám o sobě představuje velmi zásadní hodnoty, proto se obrat

„zjevně“ jeví z hlediska teleologického jako nadbytečný, jakoby eventuální rozpor s veřejným pořádkem pro případ uznání cizích rozhodnutí měl mít ještě větší intenzitu; pro její určení však neexistuje žádná (abstraktní, natož konkrétní a exaktní) metoda, s jejíž pomocí by bylo možno „zjevný“ rozpor s veřejným pořádkem identifikovat. Evropský soudní dvůr však opakovaně zdůraznil výjimečnost tohoto odpíracího důvodu, mj. tím, že zapověděl možnost použít výhradu veřejného pořádku jako prostředek řešení rozdílnosti v právních úpravách státu vydání rozhodnutí a státu uznání rozhodnutí (tak v rozhodnutí *Hoffmann v. Krieg*;¹²⁾ obdobně i v dále uvedené věci *Renault v. Maxicar*).

K otázce rozporu s veřejným pořádkem se Evropský soudní dvůr zásadně a poměrně průlomově vyjádřil v naukou často diskutované věci *Krombach v. Bamberski*,¹³⁾ při jejímž rozhodnutí konstatoval, že uznání nemůže být odmítnuto z důvodu rozporu s veřejným pořádkem pouze s odkazem na skutečnost, že příslušnost soudu, který rozhodnutí vydal, byla dána na základě státní příslušnosti oběti trestného činu (což není přirozeně kritérium mezinárodní příslušnosti [pravomoci] podle Nařízení, ani podle Bruselské úmluvy),¹⁴⁾ a dále konstatoval, že rozpor musí být takového stupně, že porušuje základní principy právního řádu členského státu, ve kterém je podán návrh na uznání, a že nelze přezkoumávat podstatu rozhodnutí soudu jiného členského státu. Na obdobných pozicích setrval Evropský soudní dvůr také v případě *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA and Orazio Formento*,¹⁵⁾ podstatný v tomto případě však byl také závěr Evropského soudního dvora, že chyby při aplikaci komunitárního práva před soudem státu, který rozhodnutí vydal, jsou odstranitelné mimo jiné v řízení o předběžné otázce a nezakládají bez dalšího rozpor s veřejným pořádkem ve státě uznání rozhodnutí.

2. Vady řízení ve státě vydání rozhodnutí (čl. 34 odst. 2)

Nařízení výslovně vyjmenovává vadu řízení, která zakládá důvod pro odepření uznání: „žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost.“ Jedná se o poměrně konkrétní důvod, týkající se kontumačních rozhodnutí. Tento důvod spadá obecně do skupiny vad, nazývaných někdy

¹⁰⁾ Srov. k tomu např. čl. 16 Římské úmluvy o právu rozhodném pro závazky ze smluv, která volí při úpravě veřejného pořádku termín „...může být odepřeno...“.

¹¹⁾ Ke kritériím veřejného pořádku a ke způsobům jeho zkoumání viz podrobněji Kapitán, Z.: Teorie veřejného pořádku a kritéria jeho použití. Časopis pro právní vědu a praxi, I. část v č. 3, 2004, str. 214 a násl. a II. část v č. 4, 2004, str. 302 a násl.

¹²⁾ Případ *Hoffmann v. Krieg* ve věci 145/86.

¹³⁾ *Krombach v. Bamberski* ve věci C-7/98.

¹⁴⁾ Další souvislosti viz níže sub 4.

¹⁵⁾ *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA and Orazio Formento* ve věci C-38/98.

nepravdivosti v řízení,¹⁶⁾ někdy je nauka nazývá zá-
sah do práva na slyšení či do práva podílet se na jed-
nání soudu. Možnost participovat na řízení za podmí-
nek stanovených v čl. 34 odst. 2 Nařízení shledal
normotvůrce tak důležitou, že ji zakotvil jako zvlášt-
ní důvod odepření uznání. Situace pokrytá tímto od-
píracím důvodem je v praxi mezinárodního práva
soukromého totiž poměrně častým důvodem „neús-
pěchu“ povinných při uznání v řízení s mezinárodním
prvkem (některé evropské právní řády totiž kontu-
mační rozhodování upravují v mnohem větší a pro
účastníky přísnější formě, než je tomu například
v tuzemské úpravě občanského soudního řádu). Usta-
novení čl. 34 odst. 2 Nařízení je poměrně úzce for-
mulováno a přirozeně nepokrývá všechny nepravdivo-
sti řízení; stále však zůstává možnost namítat vady
průběhu řízení jako rozpor s veřejným pořádkem. Ev-
ropský soudní dvůr ostatně v případě *Hendrikman
and Feyen v. Magenta Druck Verlag*¹⁷⁾ konstatoval,
že ustanovení čl. 34 odst. 2 má ve vztahu k čl. 34
odst. 1 povahu speciálního ustanovení.

Ve stejné věci také Evropský soudní dvůr konsta-
toval, že se čl. 34 odst. 2 Nařízení vztahuje na roz-
hodnutí, které bylo vydáno v řízení, v němž nebyla ža-
lovanému řádně doručena písemnost, kterou se řízení
zahajuje, ani o ní nebyl vyrozuměn v dostatečném ča-
sovém předstihu, a žalovaný nebyl platně zastoupen,
neboť se sice dostavil zástupce, ale neměl plnou moc
a rozhodnutí nebylo vydáno pro zmeškání.

V souvislosti s výkladem zmíněného ustanovení
Evropský soudní dvůr učinil v případě *Volker
Sonntag v. Hans, Elisabeth and Stefan Waidmann* zá-
věr, podle nějž se má zato, že žalovaný byl přítomen
(i když fyzicky nebyl jednatel účasten), když v sou-
vislosti s uplatněným nárokem na náhradu škody
v rámci trestního řízení skrze obhájce, kterého si vy-
bral, reagoval na obžalobu, ale nevyjádřil své stano-
visko k uplatněnému nároku na náhradu škody, který
byl také uplatněn v přítomnosti jeho obhájce.¹⁸⁾

3. Res iudicata a překážky jí podobné (čl. 34 odst. 3 a 4)

Ve dvou odstavcích upravuje Nařízení specifickou
překážku řízení:

- a) založenou tím, že mezi týmiž účastníky bylo vy-
dáno na území státu uznání rozhodnutí, jež je ne-
slučitelné s uznávaným rozhodnutím,
- b) založenou tím, že mezi týmiž účastníky bylo
o témže nároku vydáno dřívější rozhodnutí na
území jiného členského či třetího státu, pokud to-

¹⁶⁾ K tomu viz např. Týč in Rozehnalová, N. – Týč, V.: Evropský
justiční prostor ve věcech civilních. Masarykova univerzita,
Brno 2003, str. 309.

¹⁷⁾ Tak případ *Hendrikman et Feyen v. Magenta Druck & Verlag*
ve věci C-78/95.

¹⁸⁾ Případ *Volker Sonntag v. Hans, Elisabeth and Stefan Waidmann*
ve věci C-172/91.

to dřívější rozhodnutí splňuje podmínky uznání
v daném státě.

Ze srovnání obou uvedených důvodů je zřejmé, že
nařízení preferuje tuzemská rozhodnutí státu uznání
ve srovnání s rozhodnutími cizími. Překážka uznání
je dle důvodu sub a) založena bez ohledu na časovou
prioritu a také přesto, že se nejedná o rozhodnutí
o tomtéž nároku (není zde tedy totožnost subjektů
a současně předmětu sporu; v tomto ohledu se tedy
vlastně nejedná ani o překážku věci rozsouzené, ne-
boť nařízení jde nad rámec jejího běžného chápání).
S ohledem na fakt, že rozhodnutí musejí být vzájem-
ně neslučitelná, musí jít o rozhodnutí, jež spolu věc-
ně souvisejí. Příklad takového rozhodnutí se vyskytl
v již zmíněném případě *Hoffmann v. Krieg* – na úze-
mí Nizozemí bylo žádáno uznání německého rozhod-
nutí o výživném mezi manžely; to však bylo vylou-
čeno existencí nizozemského rozhodnutí o rozvodu
manželství.

K tomuto odpíracímu důvodu se Evropský soudní
dvůr vyjádřil rovněž v případě *Italian Leather SpA
v. WECO Polstermöbel GmbH Co*, při jehož rozhod-
nutí konstatoval, že tzv. mezitímní (předběžné) opat-
ření, kterým byla uložena povinnost zdržet se určité
činnosti, je neslučitelné s rozhodnutím o jiném mezi-
tímním opatření, kterým byl takový návrh zamítnut,
jde-li o stejné strany; není přitom podstatné, že jde
o zamítnutí z formálních důvodů a návrh nebyl věcně
projednán.¹⁹⁾

Pokud jde o důvod zmíněný pod písmenem b), jed-
ná se už o klasický odpírací důvod v případě existen-
ce věci rozsouzené. Ve srovnání s tuzemskou právní
úpravou²⁰⁾ však Nařízení jednoznačně zakotvuje časo-
vou prioritu existence cizího rozhodnutí a nadto –
v duchu přístupu k problematice uznání – nepožadu-
je, aby takové rozhodnutí již bylo (formálně) uznáno,
nýbrž postačuje „splnění“ podmínek uznání.

4. Nedostatky mezinárodní pravomoci (příslušnosti)

Jako zvláštní důvody pro odepření uznání Nařízení
v čl. 35 odst. 1 zakotvuje nedostatky v podmínkách
mezinárodní pravomoci (příslušnosti):

- a) jestliže byla porušena kritéria příslušnosti ve vě-
cech:
 - I. pojištění (čl. 8 a násl. Nařízení),
 - II. spotřebitelských (čl. 15 a násl. Nařízení),
 - III. výlučné příslušnosti dle čl. 22 Nařízení;
- b) jedná-li se o případ úpravy mezinárodní pravo-
moci (příslušnosti) podle dohod uzavřených mezi
členskými státy před vstupem Nařízení v platnost
(čl. 72 Nařízení).

¹⁹⁾ Případ *Italian Leather SpA v. WECO Polstermöbel GmbH & Co*
ve věci C-80/00.

²⁰⁾ Srov. § 64 písm. b) in fine zák. o mezinárodním právu soukro-
mém a procesním.

Odpírací důvody dle písm. a) bodů I. a II. jsou odůvodňovány tím, že úprava příslušnosti ve věcech pojištění a spotřebitelských je konstruována ve prospěch slabší strany závazkového právního vztahu. Tyto odpírací důvody jsou předmětem poměrně rozsáhlé diskuse,²¹⁾ neboť jejich zařazení se jeví zčásti nesystémové – vztah vyplývající z pojištění nemusí být nutně ekonomicky a právně deformován v neprospěch pojištěného, a pokud lze mít z tohoto pohledu úpravu mezinárodní pravomoci (příslušnosti) ve věcech spotřebitelských za opodstatněnou, lze se naprosto oprávněně ptát, proč obdobným způsobem také není chráněn zaměstnanec. Existují rovněž názory, podle nichž tato úprava zasluhuje teleologickou redukci pro případy, kdy není dodrženo ustanovení o mezinárodní pravomoci (příslušnosti) ve prospěch slabší strany (spotřebitele).²²⁾ Tento přístup má svou nepopíratelnou logiku, neboť jak kolizní úprava v Římské úmluvě o právu rozhodném pro závazky ze smluv, tak úprava pravomoci v Nařízení pracuje s kritériem maximální výhodnosti pro slabší stranu. Za této okolnosti se proto jeví striktní výklad odpíracích důvodů neadekvátní. Judikatura se však k této otázce doposud zásadním způsobem nevyjádřila.²³⁾

Odepření uznání z důvodu nerespektování výlučné mezinárodní pravomoci (příslušnosti) – písm. a) bod III. – patří ke tradičním odpíracím důvodům. Státy si v určitých specifických případech (věcná práva k nemovitostem, zápisy do veřejných rejstříků aj.) jako projev zásady svrchované rovnosti osobují monopol rozhodovat o těchto věcech. Rozhodnutí soudu jiného státu v takovém případě pak přirozeně nemůže vyvolávat na území územního suveréna účinky.

Možnosti zacházení s odpíracími důvody, jež se týkají podmínek mezinárodní pravomoci (příslušnosti), jsou však ještě dále omezeny, a to dvěma způsoby:

- podmínky pro posouzení mezinárodní pravomoci (příslušnosti) je třeba hodnotit na základě skutkových okolností, za kterých rozhodoval soud státu, ve vztahu k jehož rozhodnutí jsou podmínky uznání posuzovány (čl. 35 odst. 2 Nařízení),
- přezkoumávat podmínky mezinárodní pravomoci (příslušnosti) je možné jen tehdy, pokud je to Nařízením výslovně upraveno. Nedostatky mezinárodní pravomoci (příslušnosti), které nespočívají ve výslovně upravených důvodech, nelze ani namítat jako rozpor s veřejným pořádkem (čl. 35 odst. 3 Nařízení). Z uvedeného tedy plyne, že normotvůrce výslovně vyloučil vztah speciality mezi

úpravou odepření pro rozpor s veřejným pořádkem a pro nedodržení podmínek mezinárodní pravomoci, jak jej například Evropský soudní dvůr dovodil ze vztahu čl. 34 a odst. 1 a 2 Nařízení (viz výše).

C. Ostatní okolnosti uznávacího řízení

Řízení o uznání je pouze způsobem přezkumu procesního charakteru a zásadně nesmí vést k věcnému přezkumu uznávaného rozhodnutí (čl. 36 Nařízení).

Podmínkou návrhu na uznání cizího rozhodnutí není – ve srovnání s tuzemskou právní úpravou²⁴⁾ – právní moc uznávaného rozhodnutí. To je podmíněno odlišnými přístupy národních právních řádů ke kategorii právní moci. Na tuto okolnost reaguje Nařízení třemi způsoby:

- možnost přerušit řízení o uznání v důsledku podání opravného prostředku ve státě vydání rozhodnutí (čl. 37 Nařízení),
- úpravou důvodů odepření uznání dle čl. 34 odst. 3 a 4,
- úpravou řízení o vykonatelnosti – podmínkou výkonu je splnění podmínek vykonatelnosti ve státě, na jehož území bylo rozhodnutí vydáno; ochrana se tak materiálně projeví až ve fázi výkonu rozhodnutí.

Řízení o vykonatelnost

A. Vlastní řízení o vykonatelnost

Řízení o vykonatelnost (*exequatur*) je specifickým řízením, jehož smyslem je ověřit, zda cizí rozhodnutí splňuje vymezené formální náležitosti. Nejedná se tedy o přezkum věcných podmínek uznání či výkonu. Návrh na prohlášení vykonatelnosti se podává k orgánu, který je uveden v Příloze II Nařízení – v podmínkách České republiky je to:

- okresní soud v místě domicilu povinného nebo v místě, kde má být rozhodnutí vykonáno,
- u soudního exekutora.

(Poznámka: Tento příspěvek nadále používá pouze termín soud, pro řízení o návrhu na prohlášení vykonatelnosti se tím rozumí i soudní exekutor; který předloží věc soudu k nařízení exekuce ve smyslu § 44 exekučního řádu).

V souladu se zásadou *lex fori* se v řízení o prohlášení vykonatelnosti postupuje podle procesního práva státu, v němž je návrh podáván.

Soud se v řízení o *exequatur* omezuje toliko na přezkoumání náležitostí návrhu, tj. zda je předloženo:

²¹⁾ Viz k tomu např. Geimer, R. – Schütze, R. A.: *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar*. 2. vydání. C. H. Beck, München 2004, str. 587 a násl.

²²⁾ Tak viz Týč v cit. díle, str. 73 s odkazem na Krophollera a Burgstallera.

²³⁾ Výjimku by snad mohlo představovat nepříliš vhodně strukturované rozhodnutí Oberlandesgericht ve Stuttgartu, publikované pod č. 155 v časopisu *Neue Juristische Wochenschrift*, roč. 2001, str. 538.

²⁴⁾ Srov. § 63 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním.

- a) **vyhotovení rozhodnutí**, které splňuje podmínky pro přezkoumání jeho pravosti (čl. 53 odst. 1 Nařízení),
- b) dokument **Osvědčení podle článků 54 a 58 o soudních rozhodnutích a soudních smírech**, který vydává příslušný orgán státu, na jehož území bylo rozhodnutí vydáno (zpravidla soud); vzor (formulář) osvědčení stanoví Příloha V k Nařízení (čl. 54 Nařízení).

Pokud není osvědčení předloženo, může soud státu výkonu stanovit lhůtu k jeho předložení, může přijmout rovnocennou písemnost, nebo předložení osvědčení prominout, pokud je není třeba k dalšímu objasnění věci. Překlad osvědčení se překládá pouze na žádost soudu; v takovém případě se překládá překlad ověřený.

Uvedené písemnosti přikládáné k návrhu ani procesní plné moci se dále nijak zvlášť neověřují.

Jsou-li formální náležitosti návrhu na prohlášení vykonatelnosti splněny, je **rozhodnutí vykonatelné**. Rozhodnutí o vykonatelnosti se bezodkladně doručuje povinnému. V této fázi řízení nemá povinný k dispozici žádné námítky, k návrhu na prohlášení vykonatelnosti se nevyjadřuje, s jistou mírou zjednodušení lze říci, že až do okamžiku doručení se jedná o řízení mezi oprávněným a soudem.

O návrhu na prohlášení vykonatelnosti rozhoduje podle tuzemské právní úpravy soud usnesením, které musí být odůvodněno (§ 68c druhá a třetí věta zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním).

B. Opravný prostředek proti rozhodnutí o vykonatelnosti

Proti usnesení o vykonatelnosti lze podat opravný prostředek – podle tuzemské právní úpravy odvolání, které se podává u orgánu, jenž je uveden v Příloze III – v podmínkách České republiky je to okresní soud; pro určení místní příslušnosti platí pravidla zmíněná výše sub A. obdobně. V řízení o opravném prostředku (odvolání) se postupuje podle pravidel pro sporná řízení (čl. 43 odst. 3 Nařízení).

Nařízení upravuje zvláštní lhůtu pro podání opravného prostředku proti rozhodnutí o vykonatelnosti (čl. 43 odst. 5):

- a) obecná lhůta – **jeden měsíc** od doručení prohlášení vykonatelnosti,
- b) zvláštní lhůta – **dva měsíce** – má-li strana, proti níž je výkon navrhován, domicil v jiném členském státě, než ve kterém bylo rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti vydáno; lhůta počíná běžet dnem doručení rozhodnutí straně, proti níž je výkon navrhován.

V řízení o opravném prostředku lze vznést námítky, které se týkají nedodržení podmínek prohlášení vykonatelnosti, a námítky, které se týkají nedostatku podmínek uznání.

Vzhledem k tomu, že neexistuje jiná úprava a rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti má formu usnesení, rovněž rozhodnutí v řízení o opravném prostředku bude mít v podmínkách tuzemské úpravy formu usnesení,²⁵⁾ i když bude soud posuzovat námítky, které se týkají podmínek uznání, o nichž by v samostatném řízení bylo rozhodováno rozsudkem (viz výše).

Vzhledem k tomu, že v řízení o návrhu na prohlášení vykonatelnosti (na „prvním stupni“) má povinný omezené postavení, odpovídá tomu věcně i způsob rozhodnutí o odvolání – pokud odvolací soud zkoumal důvody, pro něž lze cizí rozhodnutí neuznat, pak, svědčí-li tyto důvody pro neuznání cizího rozhodnutí, odvolací soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodne o zamítnutí návrhu (čl. 45 odst. 1 Nařízení a § 68c odst. 2 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním). Soud však nesmí přezkoumávat cizí rozhodnutí meritorně. Nařízení rovněž stanoví, že rozhodnutí o opravném prostředku má být vydáno neprodleně; úprava lhůty – ač stanovené za pomoci neurčitého právního pojmu – se jeví logická a žádoucí s ohledem na právní zájem oprávněného.

Proti rozhodnutí o opravném prostředku proti rozhodnutí o vykonatelnosti je přípustný opravný prostředek, který je uveden v Příloze IV Nařízení. V podmínkách České republiky je to dovolání nebo žaloba pro zmatečnost.

C. Částečné prohlášení vykonatelnosti

Úprava v Nařízení počítá také se situací, kdy je prohlášena vykonatelnost pouze ve vztahu k některým z výroků cizího rozhodnutí. Příčiny tohoto postupu mohou být:

- a) **objektivní** – čl. 48 odst. 1 Nařízení – například za situace, že není splněna formální podmínka vykonatelnosti ve vztahu k určitému výroku rozhodnutí nebo některý z výroků postihuje důvod odepření uznání,
- b) **subjektivní** – čl. 48 odst. 2 Nařízení – v případě, že návrh na prohlášení vykonatelnosti pouze ve vztahu k části rozhodnutí podá oprávněný; tento postup se nicméně jeví nepraktický, neboť i když je prohlášena vykonatelnost, nemusí strana podávat nutně návrh na výkon rozhodnutí, z hlediska praktického ale může mít strategický význam.

Otázkou částečné vykonatelnosti se zabýval ve své judikatuře Evropský soudní dvůr, který konstatoval v případě *Van den Boogaard v. Lumen*, že pokud je v jednom rozhodnutí vydaném v řízení o rozvod rozhodnuto o výživném a vypořádání majetku manželů, je možné vykonat pouze první výrok, který spadá do působnosti nařízení, takový výrok může ukládat zaplacení pevně stanovené částky a převod

²⁵⁾ Srov. § 167 odst. 1 občanského soudního řádu.

majetku, je-li zřejmé, že cílem je zabezpečení výživy manžela.²⁶⁾

Řízení o výkon

Ačkoliv je marginální rubrika oddílu druhého kapitoly třetí Nařízení nazvána „Výkon“, nařízení obsahuje jen minimum ustanovení o výkonu rozhodnutí. Podle obsahu Nařízení tak lze dovodit, že cizí rozhodnutí bude vykonáno (resp. povolen jeho výkon) za **současného splnění tří podmínek**:

- rozhodnutí je **vykonatelné ve státě, kde bylo vydáno** (prokazuje se shora popsáním osvědčením),
- rozhodnutí bylo **prohlášeno za vykonatelné** ve státě uznání a
- **nebyly dány důvody odepření** uznání rozhodnutí, byly-li namítnuty.

(Poznámka: Tento příspěvek pro zjednodušení používá pouze termín nařízení výkonu rozhodnutí; tím se má na mysli jak nařízení soudního výkonu rozhodnutí, tak nařízení exekuce podle exekučního řádu.)

S ohledem na specifickou národních úprav výkonu rozhodnutí je úprava postupu při výkonu rozhodnutí v souladu s principem subsidiarity ponechána vnitrostátní úpravě.

Ze vztahu procedury řízení o vykonatelnosti a řízení o výkon však vyplývají některé zásady, z nichž některé našly také oporu v úpravě provedené zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním:

- a) návrh na výkon lze podat buď **samostatně**, nebo **společně** s návrhem na prohlášení vykonatelnosti; v posléze uvedeném případě však soud rozhoduje dvěma samostatnými a odůvodněnými výroky;
- b) vzhledem k tomu, že lhůta k podání opravného prostředku proti rozhodnutí o vykonatelnosti je delší (jeden, event. dva měsíce) než lhůta pro odvolání proti rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí (obecná patnáctidenní lhůta), stanoví zákon dvě zásady:

- opravný prostředek proti rozhodnutí o nařízení výkonu lze podat ve lhůtě stanovené pro podání opravného prostředku proti rozhodnutí o *exequatur* (§ 68c odst. 1 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním),
- rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí nemůže nabýt právní moci dříve než rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti (§ 68c odst. 3 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním).

Závěrem

Z hlediska ryze formálního se procedura uznání a výkonu ve srovnání s dosavadní praxí jeví formálnější, zdlouhavější a procedurálně náročnější. Tyto nevýhody jsou však vykoupeny podstatným zúžením důvodů, pro které lze realizovat odepření uznání cizího soudního rozhodnutí.

Tento příspěvek jistě nevyčerpal všechna zákoutí právní úpravy,²⁷⁾ jeho cílem ale – jak bylo zmíněno v úvodu – nebylo podat vyčerpávající výklad, nýbrž prakticky použitelnou právní informaci. Celou řadu dalších problémů jistě přinese jednak aplikace Nařízení samotného a zřejmě i právní soužití Nařízení a zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním.

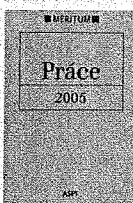
Ve srovnání s principy Nařízení je na ještě progresivnějších přístupech v oblasti uznání a výkonu postaveno Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, o vytvoření evropského exekučního titulu pro nesporné pohledávky, jež nabývá účinnosti 21. října 2005, či existující návrh nařízení o zřízení evropského platebního rozkazu.²⁸⁾ O dostatek podnětů k diskusi proto jistě nebude nouze.

²⁶⁾ Případ Van den Boogaard v. Laumen ve věci C-220/95.

²⁷⁾ Autor při psaní této stati si je vědom nejméně čtyř právních problémů, o nichž se oprávněně domnívá, že budou vyvolávat aplikační obtíže. Jejich podrobnějšímu rozboru by se však rád věnoval na jiném místě.

²⁸⁾ Návrh publikován jako dokument Komise č. 2004/0055 (COM).

PŘÁVNICKÁ LITERATURA Z NAKLADATELSTVÍ ASPI

PRÁCE 2005 – Průvodce pracovněprávní problematikou

MERITUM PRÁCE 2005 se věnuje nejčastějším pracovněprávním otázkám a nevyhýbá se řešení současných problémů personální praxe.

Celá problematika je rozdělena do 13. kapitol, např.: vznik a skončení pracovního poměru, práva a povinnosti subjektů pracovního práva, pracovní doba a odměňování, problematika zaměstnanosti. Součástí výkladu jsou rozsáhlé přílohy – vzory smluv, vnitřní předpisy zaměstnavatele, upozornění na nejčastější chyby a příklady řešení konkrétních příkladů, vybrané rozhodnutí soudů apod.

Předností výkladu je přehledná a praktická struktura textů, kde se snadno orientujete díky tzv. marginálním číslům, která pomáhají jednoduše vyhledávat požadované oblasti nebo jejich jednotlivé části či pojmy.

cena 795 Kč, 688 stran, praktická plastová vazba